

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

СМЈЕР: СПОРТСКИ

РАЗРЕД: ПРВИ

Седмични број часова: 4

Годишњи број часова: 144

Општи и посебни циљеви програма

Циљ наставе српског језика и књижевности је образовање и васпитање ученика као слободне, креативне и културне личности, критичког ума и оплемењеног језика и укуса.

Настава српског језика треба да омогући висок степен развоја индивидуалности, односно остваривање ученикове персоналности и својеврсности у стицању знања и стваралачком исказивању.

Задаци наставе српског језика и књижевности су да:

- уводи ученика у проучавање језика као система знакова и у лингвистичка знања и појмове;
- развија језички сензибилитет и изражајне способности ученика;
- оспособљава ученика да теоријска знања о језичким појавама и правописној норми српског књижевног језика успјешно примјењују у пракси;
- васпитава у духу језичке толеранције према другим језицима;
- развија умијења у усменом и писменом изражавању;
- подстиче ученике на усавршавање говорења, писања и читања, као и на његовање културе дијалога;
- оспособљава ученике да се успјешно служе разним облицима казивања и одговарајућим стиливима у говорним ситуацијама;
- упознаје ученике са књижевном умјетношћу;
- развија хуманистичко и књижевно образовање на најбољим дјелима српске, јужнословенске и свјетске културне баштине;
- развија књижевни укус, усавршава литерарну рецепцију и ствара трајне читалачке навике;
- упућује ученике на истраживачки рад и критички однос према књижевности, оспособљава их за самостално читање, доживљавање, разумијевање, тумачење и оцјењивање књижевноумјетничких дјела;
- обезбјеђује функционална знања из теорије и историје књижевности ради бољег разумијевања и успјешнијег проучавања умјетничких текстова;
- васпитава у духу општег хуманистичког прогреса и на начелу поштовања, чувања и богаћења културне и умјетничке баштине, цивилизацијских тековина и материјалних добара;
- шири сазнајне видике ученика и подстиче их на критичко мишљење и оригинална гледишта;
- подстиче и развија стално интересовање за нова сазнања и вјештине потребне за учење током читавог живота.

Теме: А. Језик: 60 часова

Б. Књижевност: 84 часа

А. Језик (60 часова)

1. Општи појмови о језику 2. Књижевни/стандардни језик 3. Језички систем и науке које се њиме баве 4. Фонетика (с фонологијом и морфофонологијом) 5. Правопис 6. Култура изражавања

1. Општи појмови о језику

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација с другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none">• разумије да језик представља једно од темељних обиљежја људског рода;• разумије да је језик биолошка, социолошка и психолошка појава;• разликује језик и говор;• разликује природне и вјештачке језике• зна да је развијеност језика у основи друштвени, а не лингвистички критеријум;• зна да је језик систем знакова и разликује битна формално-функционална обиљежја језика;• разумије појам језичког знака и функционисање језика као система знакова;• разумије особине језика: економичност, продуктивност и дислокацију;• разликује језичке функције: комуникацијску, когнитивну/сазнајну, културну, симболичку, естетску, магијску, контактну, метајезичку; према елементима говорне ситуације;• разумије систем успјешне комуникације;• разумије функције поруке: експресивну, импресивну и обавјештајну.	<p>Природа и функција језика. Функције и особине језика. Битна својства језика; мјесто језика у људском животу; језик и говор; језик и комуникација.</p> <p>Лингвистика.</p> <p>Метајезик.</p> <p>Примјери различитих функција језика.</p> <p>Комуникација.</p> <p>Говорник, порука, код, контекст, контакт и слушацац.</p>	<p>Страни језици. Језик математике, физике, хемије, информатике.</p>

2. Књижевни језик

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација с другим наставним редметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> разумије појмове дијалек(а)т, социолект и идиолект; разликује мјесни говор, дијалек(а)т и нарјечје; екавски, (и)јекавски и икавски изговор; дијалекте штокавског нарјечја; разумије језичку норму и стандардизацију, књижевни (стандардни) језик и нестандардне језичке варијетете; разликује књижевни језик и језик књижевног дјела; познају појам функционални стил; познаје карактеристике разговорног, административног и књижевноумјетничког стила; познаје почетке писмености јужнословенских (словенских) народа; познаје словенска писма; зна како се развијао српски књижевни језик до 19. вијека; разумије како су историјске промјене утицале на развој српског књижевног језика; познаје најзначајније јужнословенске писане споменике; зна зашто је најзначајнија српска рукописна књига Мирослављево јеванђеље уписана у Унесков свјетски регистар културне баштине 'Памћење свијета'; зна да су српски писани споменици дио културне баштине свијета. 	<p>Раслојавање језика – индивидуално, територијално, социјално, функционално. Језик и дијалекат. Штокавско нарјечје (дијалекатска основица српског језика). Језичка норма и стандардизација; књижевни (стандардни) језик. Нестандардни језички варијетети – жаргон, арго, сленг.</p> <p>Функционални стилови. Разговорни стил, административни, књижевноумјетнички стил. Почети писмености. Глагољица, ћирилица и латиница. Развој српског књижевног језика и писма. Најстарија словенска писма (глагољица, ћирилица); старословенски језик и рецензије старословенског језика. Најстарији писани споменици јужнословенске културе. Најстарији споменици писани глагољцом. Најстарији споменици писани ћирицом. Мирослављево јеванђеље. Повеља Кулина Бана. Српски књижевни језик до 19. вијека – старословенски, српкословенски, рускословенски, славеносрпски.</p>	<p>Страни језици.</p> <p>Географија, миграције.</p> <p>Историја.</p> <p>Ликовна умјетност (минијатура).</p>

3. Језички систем и науке које се њиме баве

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација с другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разумије да је језик систем знакова; • разумије језички знак као израз одређеног садржаја; • познаје нивое језичке структуре; • познаје науке које се баве језиком; • зна три главна значења ријечи <i>граматика</i>; • разумије граматичке односе, граматичке категорије и граматичке врсте ријечи; • зна предмет изучавања фонетике; • зна предмет проучавања морфологије; • зна предмет проучавања синтаксе; • зна предмет проучавања лексикологије. 	<p>Језик као систем знакова.</p> <p>Структура језика. Језичке јединице.</p> <p>Грамматика: дио структуре језика, лингвистичка дисциплина, књига</p> <p>Фонетика и фонологија. Појам фонема; глас и фонема; слог; прозодија. Морфологија. Морфема. Синтакса. Синтаксичке јединице. Лексикологија. Лексема. Грамматике и рјечници српскога језика и начин њихове употребе.</p>	

4. Фонетика (са фонологијом и морфофонологијом)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација с другим наставним редметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • познаје гласовни систем српског књижевног језика; • правилно артикулише гласове; • разликује глас и фонем (у); разумије термилошки низ: фонема – алофон – фон; • разликује фонетику и фонологију; • познаје фонолошки систем српског књижевног језика; • познаје гласовне промјене и законе и правилно их примјењује приликом говора и писања; • познаје алтернације у српском књижевном језику; • познаје акценатски систем српског књижевног језика; • уочава акценат и правилно акцентује ријечи, групе ријечи, реченице; • уочава нестандардну акцентуацију у говору. 	<p>Гласовни систем српског књижевног језика.</p> <p>Фонема. Графема и фонема. Говорни и писани језик. Фонолошки систем српског књижевног језика Фонетика, фонологија.</p> <p>Гласовне промјене и закони.</p> <p>Дистинктивна функција фонема; варијанте фонема; типови фонемских опозиција; дистинктивне опозиције и дистинктивне црте. Морфонологија. Морфофонолошке алтернације и њихова улога у промјени и творби ријечи. Алтернације у српском књижевном језику. Правописна рјешења. Акценатски систем српског књижевног језика и његово обиљежавање. Акценат и клитике (проклитике и енклитике). Контрастирање акценатског система књижевног језика и регионалних дијалеката, служење рјечником за утврђивање правилног акцента. Књижевна артикулација гласова. Акценат ријечи, групе ријечи, реченице.</p>	<p>Страни језици.</p>

5. Правопис

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација с другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> познаје принципе фонетског и етимолошког правописа; поштује правописна правила српског језика; досљедно поштује правила о замјени гласа јат; проширује знања о писању великог слова; утврђује и проширује знања о састављеном и растављеном писању одричне рјечце не; утврђује и проширује знања и писању интерпункцијских знакова (запета, наводнице); утврђује и проширује знања о подјели ријечи на крају реда (фонетска и семантичка граница слога); зна да користи правописне приручнике. 	<p>Основни принципи правописа српског књижевног језика. Фонетски правопис. Етимолошки правопис. Правописи и правописни приручници и служење њима. Писање великог слова.</p> <p>Писање одричне рјечце не. Писање интерпункцијских знакова (запета, наводнице).</p> <p>Подјела ријечи на крају реда, фонетска и семантичка граница слога.</p>	Страни језици.

6. Култура изражавања (24 часа)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација с другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> говори јасно, правилно и разумљиво; у говору и читању наглашава ријечи, групе ријечи, реченице у складу са значењем; зна да исприча догађај/доживљај; прилагођава тон изражавања публици; прилагођава стил изражавања ситуацији; има изграђену културу говора; зна да слуша друге; 	<p>Артикулација гласова, књижевна артикулација, мелодије реченице, јачина, висина тона, боја гласа, темпо изговора, пауза (логичка и психолошка, и њезина изражајна функција). Акценат ријечи, групе ријечи, реченице. Отклањање нестандартне акцентуације из ученичког говора. Акцентоване ријечи и обиљежавање акценатских цјелина (на одабраним пјесмама).</p>	Страни језици.

<ul style="list-style-type: none"> • поштује правила добре комуникације; • богати свој рјечник; • пише читким рукописом; • савлада технику писања састава; • зна да напише различите форме потребне у свакодневной комуникацији; • самостално анализира прочитани текст (оно што је слушао, видео); • напише наративни текст; • састав обликује јасно и прегледно; • дигитализује текст на основу писаног предлошка; • пише о прочитаном, слушаном, виђеном слиједећи смјернице; • самостално ствара састав користећи машту; • пише поштујући правописна правила. 	<p>Вјежбе говорења пред публиком.</p> <p>Стилске вјежбе: функционални стилови – разговорни, књижевноумјетнички и административно-пословни.</p> <p>Молба, жалба, захвалница, писмо (електронско и писано руком), честитка, телеграм, оглас.</p> <p>Техника писања састава. Принципи компоновања писменог састава.</p> <p>Домаћи писмени задаци на различите теме (читање и анализа на часу).</p> <p>Четири школска писмена задатка.</p> <p>Правописне вјежбе: писање великог слова, одричне рјечце не, запете, наводника, подјела ријечи на крају реда.</p>	
---	---	--

Б. Књижевност (84 часа)

1. Увод у проучавање књижевног дјела 2. Књижевност старог вијека 3. Средњовјековна књижевност 4. Народна књижевност 5. Хуманизам и ренесанса 6. Барок и класицизам 7. Лектира

1. Увод у проучавање књижевног дјела (30)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма / Појмови	Корелација с другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> разумије књижевност као умјетност; уочава разлику између усмене и писане књижевности; познаје врсте умјетности; зна да класификује умјетности према изражајним средствима; разумије области проучавања науке о књижевности; зна одлике књижевних родова и њихових врста и уочава их у тексту; разумије и интерпретира књижевна дјела; умије да објасни универзалност књижевног дјела; схвата и објашњава значај књижевности за индивидуални развој појединца, као и њен значај у друштвеном животу; самостално аналитичко-синтетички тумачи књижевни текст; примјењује стечена знања и искуства у тумачењу књижевног текста; аргументовано говори и пише о прочитаном дјелу; 	<p>Природа и смисао књижевности</p> <p>Појам и назив књижевности. Књижевност као умјетност, књижевност и друге умјетности, усмена и писана књижевност.</p> <p>Улога књижевне умјетности у друштву, књижевност и њено проучавање: теорија, историја књижевности, књижевна критика и есејистика.</p> <p>Родови и врсте. Лирско, епско и драмско. Врсте лирске поезије, тематска и традиционална подјела, ритам, рима, метрика; лирско-епске пјесме. Епска поезија (одлике и подјела на стих и на прозу). Епска поезије у прози: приповијетка, новела, роман; мит, бајка, прича. Епска поезија у стиху: епска пјесма, еп (епопеја). Драмска поезија: одлике, подјела: трагедија, комедија, драма у ужем смислу ријечи; драма и позориште.</p> <p>Умјетнички доживљај: утисци, разумијевање, сазнавање и доживљавање умјетничких вриједности у књижевном дјелу.</p>	<p>Ликовна умјетност. Музичка умјетност.</p>
<ul style="list-style-type: none"> користи примарне и секундарне изворе у проучавању књижевног дјела; 	<p>Књижевно дјело и литература о дјелу: примарни извори (књижевно дјело), секундарни</p>	

<ul style="list-style-type: none"> зна технику истраживања књижевноумјетничког дјела и примјењује је; 	<p>извори (литература о дјелу); технике читања књижевног дјела и вођење биљежака.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> познаје особине пјесничког језика; разликује стандардни и пјеснички језик; разумије значење термина стил као специфичног начина усменог и писаног изражавања; познаје средства умјетничког изражавања; познаје стилске фигуре; 	<p>Језик као изражајно средство књижевне умјетности (умјетност ријечи). Особине пјесничког језика – конкретност, фигуративност, емоционалност, ритмичност, хармоничност, преображај и пуноћа значења. Стилистика и стил. Стилске фигуре – (дикције, тропи, фигуре конструкције, фигуре мисли). Асонанца и алитерација, ономатопеја, лирски паралелизми, метафора, метонимија, синегдоха, персонификација, епитет, алегорија, симбол, парадокс, градација, таутологија, хипербола, апострофа, инверзија, реторско питање, елипса, асиндет и полисиндет, поређење, контраст.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> зна шта је тема и тематика; зна шта је мотив, а шта мотивација; зна шта је фабула, а шта сиже; разумије начине приказивања времена, простора и збивања у књижевном дјелу; познаје појмове: лик, портрет, карактер, тип (типски ликови у књижевности), јунак, карактер, приповједач (наратор), писац; разумије функцију и значење лика, главне и споредне ликове; разумије књижевнотеоријске термине и служи се њима на одговарајући начин; 	<p>Тема, мотиви, фабула, сиже, и лик у књижевном дјелу Тема (однос теме и наслова) и тематика; мотив (најмања тематска јединица), начини повезивања мотива у цјелину. Фабула и сиже; појам варијаната (усмена творевина једнаких фабула а различитих сижеа). Хронолошко, ретроспективно и асоцијативно причање, ретардација. Лик, портрет, карактер, тип (типски ликови у књижевности), причалац (наратор), писац. Умјетнички поступци у процесу стварања лика: карактеризација, индивидуализација, мотивација типизација; функција и значење лика; главни и споредни ликови.</p>	

<ul style="list-style-type: none"> • уочава да је књижевно дјело слојевито; • препознаје слој мисаоне суштине; • уочава вишезначност књижевног дјела – идеје, поруке, мисли; • аргументовано говори и пише о идејама и мислима израженим у књижевном дјелу; • уочава свевременост књижевног дјела, • износи своје виђење прочитаног књижевног текста; • процјењује критички књижевне текстове; 	<p>Идеје и мисли у књижевном дјелу Смисао књижевноумјетничког стварања. Стваралачки процес (поступак): осјећања, мисао, машта.</p> <p>Слојевитост књижевног дјела: слој звучања, слој значења, слој мисаоне суштине. Вишезначност књижевноумјетничког дјела: идеје, емоције, мисли – побуђене и развијене у читаоцу.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • уочава композиционе цјелине у епском, лирском и драмском дјелу; • препознаје јединство мотива – статички, динамички, везивни, слободни; • уочава начине повезивања дијелова у цјелину; • уочава мотивацију, мотиве, врсте мотива; • говори и пише о композицији књижевног дјела. 	<p>Композиција књижевног дјела. Композиционе цјелине (на примјерима лирског, епског и драмског дјела); јединство мотива (статички, динамички, везани, слободни); асоцијативно и узрочно-последично повезивање; композиционо-мотивациони склад.</p>	
<p>Тематске цјелине УВОДА У ПРОУЧАВАЊЕ КЊИЖЕВНОСТИ обрадити на дјелима:</p> <p>Иво Андрић: Аска и вук Дјевојка бржа од коња, народна приповијетка Иво Андрић: О причи и причању, бесједа приликом примања Нобелове награде Десанка Максимовић: Стрепња Сунце се дјевојком жени, народна пјесма Лаза Лазаревић: Први пут с оцем на јутрење Бановић Страхиња, народна епска пјесма Софокле: Антигона Антон П.Чехов: Туга Данило Киш: Рани јади</p>		

2. Књижевност старог вијека (8)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација с другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • познаје најзначајнија цивилизацијска дјела настала у старом вијеку и одређује њихов културни контекст; • схвата и објашњава два приступа дјелу: Библија као историја и као умјетничко дјело са симболичким значењем; • познаје основне тематске и стилске одлике епова старе књижевности; • познаје основна обиљежја античке књижевности (најзначајнија дјела, представнике и врсте); • познаје најважније симболе, мотиве и ликове из античке књижевности; • зна шта је мит; • зна шта је катарза; • познаје значај и улогу позоришта; • говори и пише о прочитаном дјелу, изражава лични став и аргументује га. 	<p>Основне информације о развоју, врсти, тематици и особеностима књижевности старог вијека.</p> <p>Библија, Талмуд, Куран.</p> <p>Библија: из Старог завјета – Легенда о Потопу, Пјесма над пјесмама;</p> <p>из Новог завјета – Страдање и васкрсење Христово (Јеванђеље по Матеју)</p> <p>Еп о Гилгамешу (одломци)</p> <p>Хомер: Илијада (одломак – VI пјевање) или Одисеја (одломак) Хексаметар.</p>	<p>Историја.</p> <p>Вјеронаука.</p> <p>Култура религија.</p> <p>Историја умјетности.</p>

3. Средњовјековна књижевност (9)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација с другим наставним редметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разумије историјски тренутак у коме почиње словенска писменост; • разумије значај рада Ћирила и Методија и њихових ученика; • познаје врсте средњовјековне књижевности: апокрифи, житија, романи и приповијетке, похвале, поезија; • препознаје и објашњава главна тематска и стилска обиљежја средњовјековне књижевности; • зна које су најзначајније средњовјековне биографије; • разумије културни, историјски и политички аспект средњовјековне биографије; • уочава међусобне везе писане и усмене књижевности. 	<p>Почеци словенске писмености; значај рада Ћирила и Методија и њихових ученика.</p> <p>Главне врсте средњовјековне књижевности (апокрифи, житија, похвале, поезија), међусобне везе и утицај писане и усмене књижевности.</p> <p>Писменост и стваралаштво и српским манастирима.</p> <p>Мирослављево јеванђеље. Запис Григорија Дијака.</p> <p>Св.Сава: Житије св. Симеуна (Болест и смрт св.Симеуна) Доментијан: Житије св. Саве (одломак) Констатин Филозоф: Житије деспота Стефана Лазаревића (о смрти Краљевића Марка; о Косовској бици). Јефимија: Похвала кнезу Лазару Деспот Стефан Лазаревић: Слово љубве Силуан: Слово о Сави</p>	<p>Историја.</p>

4. Народна (усмена) књижевност (15)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма / Појмови	Корелација с другим наставним редметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разумије процес настанка и обликовања народних творевина: стваралац-дјело-слушаоци, идентификовање слушаоца с казивачем, насљеђивање образаца; • познаје историјски оквир настанка народне епике; • познаје подјелу и врсте народне епике, композицију, језик и стил епске пјесме; • познаје теме и подјелу народне лирике и стилске карактеристике; • познаје карактеристике лирско-епских врста (балада, романса); • познаје врсте, композицију, језик и стил народне прозе; • говори и пише о прочитаном дјелу користећи се одговарајућим књижевнотеоријским терминима; • говори и пише о свом доживљају пјесме. 	<p>Поетика народне књижевности. Постанак и развој; родови и врсте; синкретизам, анимизам, аниматизам, магијски начин мишљења; интезитет колективних осјећања. Процес обликовања усмених творевина. Усмени стваралац као представник средине; однос: стваралац – дјело – слушаоци; идентификовање слушаоца са казивачем; индивидуалност ствараоца и насљеђивање образаца, пјевач као чувар друштвеног, моралног и националног кодекса. Трајност врста усмене књижевности; њихова основна обиљежја и разлике у функцији.</p> <p>Народна епска пјесма. Историјски оквир, тематски кругови; јунаци као узор своје средине: композиција (фабула, мотиви, сиже, епизоде) језик и стил епске пјесме. Косовка дјевојка, Диоба Јакшића, Ропство Јанковић Стојана, Почетак буне против дахија.</p> <p>Лирске народне пјесме. Теме и подјела народних лирских пјесама; стилске особености. Виша је гора од горе, Бисерна брада и др.</p> <p>Лирско-епске народне пјесме - балада, романса. Хасанагиница, Стојан и</p>	<p>Историја.</p>

	<p>Љиљана (или Удаја сестре Љубовића)</p> <p>Народна приповијетка и краће прозне врсте</p> <p>Основне карактеристике и подјела; алегоријска структура; композициони принципи; језик и стил.</p> <p>Избор: Златна јабука и девет пауница, Ђаво и његов шегрт, Човјек од чеперка, Дубровчанин Кабода и Дука оод Млетака, Насрадин-хоџа и Француз, Мудрац и сељанка, и др.</p>	
--	---	--

5. Хуманизам и ренесанса (9)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација с другим наставним редметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> разумије културноисторијски контекст настанка хуманизма и ренесансе; уочи значај епохе за развој савремене европске културе; разумије обиљежја, сличности и разлике епоха хуманизма и ренесансе; зна најзначајније представнике и дјела хуманизма и ренесансе; познаје сонетну форму; познаје одлике новеле. 	<p>Хуманизам и ренесанса у Европи и код нас.</p> <p>Појмови, особености, значај, претече ренесансне књижевности.</p> <p>Данте Алигијери: Божанствена комедија (одломци из Пакла) Франческо Петрарка: Канцонијер (избор сонета) Ђовани Бокачо: Декамерон (избор новела)</p> <p>Виљем Шекспир: Хамлет или Ромео и Јулија Марин Држић: Дундо Мароје (одломак) Мигуел де Сервантес: Дон Кихот (одломак: I поглавље и још два по избору)</p>	<p>Историја.</p> <p>Географија – велика открића.</p> <p>Музичка умјетност.</p> <p>Ликовна умјетност - сликарство, вајарство, атихтектура ренесансе.</p>

6. Барок и класицизам (5)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација с другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> уочи обиљежја епохе барока на примјеру књижевног текста; уочи обиљежја епохе класицизма на примјеру књижевног текста; зна најзначајније представнике; анализира ликове са различитих тачака гледишта користећи категорије: класа, моћ, пол. 	<p>Барок и класицизам у умјетности и књижевности – особености; најзначајнији ствараоци и књижевна дјела у Европи и код нас.</p> <p>Иван Гундулић: Осман (одломци из I и VIII пјевања) Молијер: Тврдица</p>	<p>Историја. Ликовна умјетност. Музичка умјетност.</p>

7. Лектира (8)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација с другим наставним предметима
<p>Ученик треба да</p> <ul style="list-style-type: none"> самостално усмено и писмено анализира прочитано дјело; говори о роду, врсти, теми, идеји, композицији, ликовима, користећи се књижевнотеоријским терминима на одговарајући начин. 	<p>Драгослав Михаиловић: Кад су цветале тикве</p> <p>Два дјела по избору ученика и наставника. Ц. Д .Селинцер: Ловац у житу М.Капор: Белешке једне Ане и др.</p>	

Дидактичка упутства и препоруке

Наставни предмет Српски језик и књижевност обухвата два наставна подручја, двије наставне теме: **језик** и **књижевност**. Подручја су у програму, у складу са именом наставног предмета, и изложена тим редом. Наставна подручја су самосталне цјелине које се чврсто повезују у наставни предмет према начелим унутрашње корелације.

Дио подручја (теме) **Језик** је **култура изражавања**, а различити облици изражавања повезује функционалне елементе програма језика и књижевности те других наставних предмета.

Програм Српског језика и књижевности у гимназији садржајно се, методолошки и концепцијски повезује са програмом предмета Српски језик у основној школи.

Овај програм се од претходног разликује више по начину на који је изложен него по наставним садржајима који су садржани у њему. У програму су на прво мјесто (у првој колони) стављени, и тако наглашени, **оперативни циљеви/исходи**, односно исходи учења, тј. оно што ученик зна, умије, може да уради, оно за шта је способан последице одређеног наставног времена.

У другом дијелу програма, у другој колони наведени су **наставни садржаји и појмови** које ученик треба да упозна и савлада како би достигао планиране исходе учења.

Програм у коме су исходи учења у центру пажње тражи усмјеравање цјелокупне организације процеса наставе и учења на оно шта ће ученици знати и умјети.

Основни приступ програмирању у настави и учењу оријентисаном на исходе је програмирање “уназад”, и почиње јасном сликом наставника шта ученик треба да зна и умије на крају процеса учења или његовог дијела.

Будући да су исходи већ исказани у програму, програмирање наставног рада и припремање за наставу по овом моделу одвија се тако што ће наставник осмислити облике, методе, средства и стратегије учења које ће ученику омогућити да достигне саопштени дефинисани исход, а потом осмислити критеријуме и начине процјене који ће омогућити утврђивање постигнућа ученика.

У трећем дијелу, **корелација с другим наставним предметима**, наставник се упућује на знања о конкретним наставним садржајима која ученици већ имају, која су стекли у другим наставним предметима или у току ваннаставних активности, те их је потребно активирати и на тај начин не само рационално користити расположиво наставно вријеме негокод ученика изграђивати комплексну слику знања о нечему, односно сазнање да је знање цјелина.

Годишњи фонд часова овог предмета у првом разреду распоређен је тако да је за подручје **језик** (које укључује и **културу изражавања**) предвиђено 42%, а за подручје **књижевност** 58% часова, што је више него у досадашњем програму за први разред, гдје је било 36% за језик и 64% за књижевност. Овакав распоред наставних часова за подручја предмета Српски језик и књижевност у складу је с мишљењем свих за програм заинтересованих и изражава потребу да се више времена и пажње посвети изграђивању говорне и писане културе ученика и развоју комуникативних вјештина, будући да је способност комуникације на матерњем језику мултифункционална способност и тиме важна за учење уопште.

Број часова уз наставна подручја и наставне цјелине, дат је оквирно, а сваки ће наставник број часова прилагодити одјељењу у коме предаје имајући на уму предзнања која ученици показују и њихове већ развијене способности.

А. Језик

Програм наставе језика полази од достигнутог програмског нивоа наставе српског језика у основној школи, а конципиран је тако да омогући ученицима стицање знања о језику на вишем нивоу. Програм садржи повећане захтјеве теоретског и практичног бављења језиком и омогућава стицање знања и способности за служењем језиком у свим комуникативним ситуацијама.

Програм наставе језика у гимназији конципиран је тако да омогући ученицима стицање знања о језику као друштвеној појави и језику као систему знакова. Циљ је да ученици, поред знања о свом матерњем језику, стекну и општа лингвистичка, односно социolingвистичка знања неопходна образованом човјеку. Ова општа знања из лингвистике функционално су повезана са наставом матерњег језика. Главни дио тих садржаја ученици упознају и усвајају знања у дијелу **општи појмови о језику**, као и у уводу дијела програма **књижевни језик и језички систем и науке које се њима баве**; општи појмови се обрађују у оквиру читавог програма – у вези са одговарајућим темама у дијелу програма језику. Инсистирање на једном теоријски и методолошки вишем нивоу изучавања језичких појава даје нови квалитет настави која обухвата и знања с којима су се ученици сретали у основној школи. Ова општа знања, поред своје општеобразовне вриједности и значаја за олакшавање и побољшавање наставе српског језика треба да послуже и лакшем савлађивању страних језика.

Дио програма **књижевни језик** вишеструко је значајан, јер његов реализацијом ученици треба да добију знања и изграде одговарајуће ставове о српском књижевном језику, о значају књижевно језичке норме и језичке културе. Исто тако, овај дио програма укључује и садржаје о развоју књижевних језика на српском језичком подручју, што је значајно и за наставу књижевности.

При обради свих садржаја програма треба се ослонити на знања која су ученици стекли током претходног школовања. Међутим, то не треба да буде просто обнављање и утврђивање раније стечених знања него стицање цјеловите слике о матерњем језику и један квалитативно виши приступ проучавању језичке организације и законитости језика. Важно је да се настава језика не схвати као циљ сама себи, него да се повеже са осталим дијеловима овог наставног програма. Наиме, ова настава пружа лингвистичка знања која ће бити подлога за тумачење језика и стила у оквиру проучавања књижевних дјела, с тим што ова дјела пружају и одговарајући материјал за уочавање естетске функције језика. С друге стране, настава језика се мора повезати с наставом културе изражавања. Тиме се лингвистичка знања као и проучавање правописа, допринијети да ученици боље и потпуније усвоје књижевнојезичку норму и да побољшају своје изражајне способности.

Култура изражавања

Вјежбе у усменом изражавању треба да дају одређени степен правилне артикулације, дикције, интонације, ритма и темпа у читању и казивању лирског, епског и драмског текста. Оне се, по правилу, реализују у току упознавања и процјењивања књижевног текста на тај начин што ће наставник, директно, својим читањем и говорењем, или уз помоћ звучног записа анализирати одговарајуће елементе правилног усменог изражавања како би их ученици уочили и усвојили.

Стечена сазнања трансформишу се у вјештине и умијећа интерпретирањем књижевних текстова, односно ученици настоје да сами достигну одговарајући степен вјештине и умијећа ове врсте. Стечене способности се даље увјежбавају различитим облицима усменог изражавања. Већина предвиђених облика ове наставе непосредно се у кључује у наставу књижевности или припреме за израду писмених задатака.

У првом разреду гимназије ученик треба да савлада технику писања састава (технике писања, принципи компоновања), те да може самостално написати наративни текст и

различите форме потребне у свакодневној комуникацији (молба, жалба, захвалница, писмо - писано руком и електронско, честитка, телеграм, оглас).

Због тога је важно да наставник демонстрира методологију израде писменог састава и ученицима понуди узорак за све планиране облике усменог и писменог изражавања и примјере функционалних стилова како би их могли упознати и анализирати с различитих становишта.

Да би ученик достигао исходе учења који се односе на језик и културу изражавања, потребно је да има прилику да вјежба, напише конкретан састав, припреми излагање, саопшти излагање које ће бити примјерено публици по својој садржини, облику и тону.

Наставник српског језика и књижевности не смије заборавити да је његов **говор модел правилног, чистог и богатог језика** каквом треба да теже његови ученици, као што је и наставников **рукопис** модел који треба да усвоје ученици.

Б. Књижевност

Програм изучавања књижевности у првом разреду почиње **уводом у проучавање књижевног дјела** (књижевнотеоријски приступ) како би се избјегло нагло прелажење са тематског проучавања, катактеристичног за наставу овог предмета у основној школи, на проучавање историје књижевности, тј. изучавање књижевноумјетничких дјела у историјском контексту, како је конципирано у дијелу програма за први разред и у програму за гимназију уопште.

На дјелима која су предвиђена за изучавање у овом дијелу програма понављају се, проширују, усвајају и систематизују основни књижевнотеоријски појмови. Ова знања омогућавају ученику да програм предвиђен за гимназију проширују и продубљују у да активно учествују у проучавању књижевног дјела. Иста дјела се могу проучавати и у књижевноисторијском контексту.

Избор наставних облика, метода, поступака и средстава условљен је циљевима предмета и исказаним исходима учења које треба остварити. Томе треба примјерити и наставне методе и облике рада чију су вриједност потврдиле савремена пракса и методика наставе српског језика и књижевности, а које ће ученику омогућити да достигне планиране исходе учења, а уз поштовање одређених дидактичких принципа (свјесне активности ученика, научности, примјерености, доступности, систематичности и очигледности).

Програм **лектире** омогућава ученику да покаже да ли је усвојио довољно знања да може самостално усмено и писмено анализирати прочитано дјело користећи се при том књижевноисторијским терминима на одговарајући начин.

Из дијела лектире која је дата као избор ученика и наставника треба изабрати једно или два дјела како би се осигурало да ученици читају оно што одражава њихова интересовања и културу.

Програм предмета Српски језик и књижевност не може се остварити без сарадње са **школском библиотеком** која пружа информације и сазнања који су неопходни за успјешно учествовање у савременом друштву заснованом на информацијама и знању и омогућава ученицима да овладају вјештинама за учење током читавог живота и развију стваралачку машту.

Услуге библиотеке обавезно подразумевају и приступ електронским изворима информација који прате наставни програм и одражавају интересовања и културу корисника. Електронски извори треба да обухвате наставне материјале који постоје на CD и DVD, те приступ Интернету, а тиме и дигиталним библиотекама као и посебним библиографским базама.